Énekes madár

(A marosvásárhelyi színinövendékek előadása)

Igazuk lehet azoknak, akik szerint Tamási Áron drámairói fellépése amolyan kisebbfajta palotaforradalomként hatott a harmincas évek színházi életében. Attól függetlenül ugyanis, hogy mire irányult s milyen eredménnyel járt volna ez a palotaforradalom, el kell ismernünk, hogy Tamási „népi" vagy „komoly", de leginkább székely-falubanjátszódó „játékai" egy merőben eredeti dramaturgiát hirdetnek meg — a couleur locale dramaturgiáját. S ha az Énekes madárra gondolunk, s ha azt értjük couleur locale-on, amit itten kell, tudniillik a székely kedélyt s az önmagában is folklór-becsű székely szójárást, akkor a fentieket egyáltalán nem kell képletesen értenünk. Amikor valaki fára mászik Tamási darabjában, biztosak lehetünk: ötven százalékban azért tette, hogy ha majd megkérdezik — mert megkérdezik —: hát te oda hogy kerültél?, akkor azt válaszolhassa: én úgy, hogy előbb lent voltam, s most fönn vagyok. Tamási hősei nem azért beszélnek, hogy színpadi helyzetet teremtsenek, hanem azért kerülnek különféle helyzetekbe, hogy beszélhessenek, hogy cseregjen, áradjon, zuhogjon ajkukról a mindig eleven szó, a ritkán köznyelvi és ritkán sápadt vagy talmi fordulat — és cselekmény, lélekrajz s valahány drámai kellék, ha van, csak arra jó, hogy felvont zsilipje vagy medre legyen ennek a pompás szóözönnek. Azt is mondhatnók, hogy Tamási darabjai szalondrámák, azzal a különbséggel, hogy nem szalon a színhelyük. Ami nagy különbség, de nem elvi. Mert a lány, aki a legény szerelme által kiüti a ház oldalát, a legény, aki a leány szerelme által előjön a kútból, ahová vetélytársai vetették s a tiri-tarka énekes madár, amely két tojása által egymáshoz láncolja, éneke által pedig mennybe emeli a fiatalokat — a deus ex machináknak ebben a kezdetlegességében, nyerseségében, jóval a népmeséken inneni rendszerében a minden dramaturgiai kötöttségen átgázoló nyelvi humor és replika-fantázia, nem pedig a minden poklokon át győzedelmeskedő szerelem jelképét kell keresnünk. Amennyiben ez utóbbit szimbolizálja, annyiban giccs.

A marosvásárhelyi színinövendékek játékosan könnyed előadása az előbbi értelmezési lehetőséget váltotta valóra. A rendkívül talpraesett Györy András és Kincses Elemér a vénlegények szerepében vérgőzös indulatok és tragikus lihegés nélkül, törölmetszett góbés pajkossággal, természetességgel keltette életre — a darab nyelvi anyagát, s egy-két „jellemszínészkedő" túlzást leszámítva a vénleányok (Bálint Márta és Kovács Lenke) sem maradtak el mögöttük az Énekes madár valódi erényeinek fölragyogtatásában. Leginkább Rácz Mária és Jancsó Miklós volt kitéve annak a veszélynek, hogy a szentimentalizmus tollaival ékeskedik a két fiatal szerepében. Rácz Mária fiatalos bája, hamisítatlan egyszerűsége az idegen tollakon is átderengett. Jancsó Miklós játéka szintelen volt.

K. J. A.